

KISS NOÉMI:
Rongyos ékszerdoboz
Utazások keleten

Kiss Noémi újból útra kel. Ahogy a szerző korábbi kötetei alapján megszokhattuk, legújabb könyve, a *Rongyos ékszerdoboz* is az utazás motívumára épül, vonatkozzon bár a kifejezés térbeli vagy időbeli távlatokra, vagy akár egyszerre mindkettőre.

A kötet hét, nagyjából azonos terjedelmű szöveget tartalmaz, melyeknek azonban nem könnyű meghatározni a műfaját. Mint ahogy a téma esetében gyakori, keverednek az értekező és az elbeszélő próza jellegzetességei; az egyik bekezdésben történelmi, művelődés- vagy művészettörténeti ismertetést olvashatunk, a következőben viszont az utazás során átélt személyes élményekből látszik kibontakozni (ha néha csak csírájában is) egy-egy aprócska történet. Úgy vélem tehát, hogy legkézenfekvőbb (követve a kötet alcímét) ezeket az írásokat egyszerűen *utazásoknak* nevezni.

Hét utazás, melyek két csoportra oszthatók. Az első négy (*Bukó – Csoportos utazás, Népreneválás – Szászföld, Nem egyenes, görbe és sárga – Csernovic, Rongyos ék-*

szerdoboz – Lemberg) kelet felé visz, az egykori Osztrák–Magyar Monarchia legszélső vidékeire, Erdélybe, Bukovinába, Galíciába. Az ötödik utazás (*Az angol iskola – Emlékpanelek*) azonban kizökkenti az olvasót ebből a közegeből, hiszen itt egy, a személyes múlt rekonstruálására tett kísérletet olvashatunk, míg az utolsó két szöveg (*Geográfiai ficam – Zomborból Szabadkára, illetve Fickók – Erdély*) már ismét a klasszikus útikönyveket idézi (az előbbi kevésbé, az utóbbi sokkal inkább).

Csupa ellentét ez a kötet: valós és fiktív, olvasott és megtapasztalt, múlt és jelen. A vágy, hogy az utazó az előre elképzelttel találkozzon, ugyanakkor mégis legyen minden másként, mint ahogy elképzelte. Mindig van azonban egy viszonyí-

tási pont: a Monarchia. Legtöbbször a virtuális útitárs is, akinek feljegyzéseivel a szerző párbeszédet folytat, egy száz évvel ezelőtti utazó. A kötet szövegelőzményei túlnyomórészt a Monarchia idejéből származnak, s a hosszú út alatt elkalandozó gondolatok is rendszerint erre a szilárdnak vélt talajra hullnak vissza. Az olvasónak időnként olyan érzése támadhat, mint ha a meglátogatott helyek épp százéves csipkerózsika-álmukból éle-

deznének, közben persze tudjuk jól, az elmúlt évszázad egyáltalán nem volt békés, inkább hasonlított hisztériás rohamhoz, a téboly *black out*-jához. De a magához térés motívuma stimmel: valóban, mintha most jött volna el a kárfelmérés és vele együtt az újjáépítés, a (nép)renoválás ideje ezeken a területeken.

„Párhuzamos különidejűség” – olvasható a kifejezés a kötet címadó, Lembergről szóló írásában. Ismét egy ellentét: múlt és jelen él egymás mellett, de mégsem szerves összefonódásban. Még felfedezhetőek a romok, még rekonstruálhatóak a száz évvel ezelőtt erre járt utazó által leírt helyek, de ami létrejön mellettük vagy sok esetben helyettük, annak már kevés köze van ahhoz, amire épül vagy amit helyettesíteni akar. Mintha olyan lenne, mint száz (vagy több száz) évvel ezelőtt, de csak mintha. Megszakítotttság és folytonosság, juthat eszünkbe a magyar irodalom 20. századi történetéből ismert szókapcsolat.

Hasonlóan illuzórikus az emléktörödékekből, *emlékpanelekből* összeálló kép, ha a személyes múlt-ról, egy nagyszülő alakjának felidézéséről van szó. A szöveggel önmagában nincs probléma, csupán nem nagyon illik a többi utazás közé.

Ám e szépséghibával együtt is élvezetes kötetet vehetünk kézbe, s ha az olvasó a szövegek kapcsán kedvet kap további virtuális túrák-

ra, a könyv végén összegyűjtött irodalomjegyzék ehhez kiváló támpontot ad.

PETHŐ ANITA

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2009,*
184 oldal, 2490 Ft)

KRZYSZTOF VARGA: ***Turulpörkölt***

Nem mindennapi kötet látott napvilágot az Európa Kiadónál. Magyarország, ahogy egy lengyel író látja, aki itt él köztünk és figyel bennünket. A téma a magyar jelen – a Magyar Gárdától az ősödi beszédig és a zavargásokig –, a magyar múlt – Trianon, Mohács vagy a honfoglalás –, a hazai kultúra, de mindenekelőtt a különös és bonyolult magyar identitás. Történelem és gyurcsányi–orbáni aktuálpolitika. Krzysztof Varga Varsóban él, de félig magyar. Apja halála után utazik ide, hogy számot vessen gyökereivel, hogy felkutassa ősei nyomát. Aztán a családi történeteknél fontosabbá válik a környezet, a huzamosabb ittlét tipikus helyei: a kockás terítés pesti étterem, a füstös kiskocsmá, a budai vendéglő és a külvárosi piac. Olyannyira, hogy végül egy alternatív, regényes útikönyv születik, lengyeleknek.

Alternatív, mert a szerző nem a szokványos turisztikai látványos-